

PISMA BOGOSLAVA (DRAGUTINA) ŠULEKA JURJU TORDINCU

Marin SRAKIĆ, Đakovo

U *Dijecezanskom arhivu* biskupije đakovačke i srijemske u Đakovu čuva se nekoliko pisama što su ih prijatelji pisali poznatom ilircu iz Slavonije JURJU TORDINCU, autoru pjesme *Moja domovina*, davorije koja se recitirala i pjevala sve do naših dana, tajniku i suosnivaču »Narodne čitaonice u Osijeku« (1843—1848), kasnijem tajniku Josipa Jurja Strossmayera i kanoniku Stolnog kaptola u Đakovu. Među ostalima sačuvano je nekoliko pisama i *Bogoslova (Dragutina) Šuleka*, urednika »Danice« i »Narodnih novina«. Šulek se upoznao s Tordincem za vrijeme svog boravka u Slavonskom Brodu, kad je ovaj bio kapelan u Podcrkavlju, u neposrednoj blizini Broda.

Priložena su pisma zanimljiva po opisu situacije u »zagrebačkom ilirskom krugu«, po opisu prvih dojmova Šulekovih nakon dolaska u Zagreb, a napose po tome kako Šulek doživljava preporodni rad zagrebačkih bogoslova, koje je on, nemajući drugih prijatelja, posjećivao svake nedjelje. Kada je svaki takav rad bio zabranjen, klerici su, uz opasnost da budu i zatvoreni, prema svjedočanstvu Šulekovu, oduševljeno sabirali narodno blago i sami se bavili literarnim radom. Objava ovih pisama neka bude pohvala klericima—pionirima Zbora duhovne mladeži zagrebačke iz pera jednog njihova suvremenika, koji doduše nije bio ni iste narodnosti ni iste vjere (Šulek je bio evangelik), ali je bio istih prosvjetiteljskih osjećaja.

u Zagrebu Sečnja 1840.

Dragi Prijatelju!

Kada nas nemili udes već u postanku našeg prijateljstva razstavio je, obećali smo si zamenito: da nedopustimo, da daljina ovaj naš istom utemeljeni savez razore; najpače, da, ako ne telom barem dušom, kroz uzajamno dopisovanje hoćemo se pohoditi, meni pak dužnost ova naložena biše, Vas perviput iz Zagreba posjetiti. — Nu četiri mēseca već je prošlo, a Vi niste od mene niti reda dobili. Čini se dakle, da spravedno na mene serdite se, i mene u broj ovih ljudi metnuti možete, koji prijateljstvo samo nazočnostju mēraju. — Ali ako izgovor moj poslušati ćete: scēnim, da meni ovu moju nemarljivost oprostite. Budite obsvēdočan, da sam ja često, vrlo često duhom kod Vas bio, da sam često na srēčne ove sate, koje sam u Vašom ljubaznom društvu probavio, spomenuo se: nu ako i pero moje s Vami doletēlo nije, tomu uzrok u slēdećem tražite. — Poznato Vam je, da sam komaj u Zagreb došao, kada me već groznica popala, i

čitavi mēsec svaki dan tek nemilo mučila, da sam više vrēmena trēbovao, dok sam malo po malu okrēpio se. Akoli još k ovomu primećate, da od pol šest sata u jutro do 8 satah večer poslovati moram, i tako samo u Nedēlju se malo razgali i posebne moje poslove overšiti mogu, pa da i ovo vrēme u početku, novomu momu stanju žertvovati, prinuđen ja sam bio, i tako ništa zanimavljega (interessant) pisati nemogo: ako sve ovo uvažate, nadam se, da se nećete momu dugomu mučenju niti čuditi, niti sedriti se. — Ali sada, kad sam već moju izgubenu krepost natrag dobio, i novom momu stanju naviknuo: za prvu moju dužnost deržim, prekinuti savez ponavljati, pa ako Bog da od sele čestie s Vami razgovarati se, i s novom godinom točnii u obavljanju prijateljskih dužnostih, biti, nego meni do sada moguće bilo, biti. — Kao Vami poznato je, odišo sam u Zagreb stom namērom, da kod Dra Gaja učenikom postanem: nu sreća, koja me toliko putah već prevarila je, nedopustila ni sada, da vrēla ova želja ispunjena bude. — Budući da Dr. Gaj mene samo u proletje kada svoju tiskarnu povekšati će, primiti mogaše, a meni donle čekati možno ne bilo, vidio sam da jesam prinudjen k Županu, ili kako ga ovdē zovu Suppanu ići — Moj sadašnji Gospodin sa mnom istina nipošto kao s učenikom, nu kao s pomoćnikom barada, pa iz ovog obzira neimam uzroka, da se kajam, da jesam k njomu išao u naku: nu zato jesam na mēsto u sred ilirskog žitja u nēmački svet padoh. Kod nas najmre posvud samo nēmački duh vlada, svi pomoćnici jesu Nēmci sva gotova dēla, koja tiskamo jesu nēmačka, dakle ništa drugog nego Nēmčinu, pa opet Nēmčinu čujem. Pa nad sve ovo imam još factora iliti ravnitelja tiskarne Madàra duhom i tēlom. Promotrite sada, kakvi ja jesam prijatelj Madàrah, pa lasno dokućite, kako mi je ovo ugodno, da s Madàrom danom i noćju u jednoj sobi stanovati moram. Malu ikakvu naknadu za moju prevarēnu nadu dade mi sin moga Gospodina Dragutin, Seminarista. Vatrenom ovom mladiću jesam jedino deržan za ugodne nekoliko sate, koje sam u Zagrebu proživio: on bo je baš tako vrućoželjni Slavjan kao mi dvojica; nu ne samo rēčju ali on je Slavjan ali i uljudno serce mu u persih bije. Scēnim, da kao onaj, Vašim prijateljom postao od kada sam njomu o Vašom plemenitom sercu povēdao: na isti naćin i Vi bi njegovim prijateljom postali ste, akom biste ga saznali. — Nu kazao sam već, da to za mene mala naknada jest, buduć da on ćitavu godinu u Seminarium zativoren jest, i samo u vrēme vakaciah kući dolazi. Tako jesam ja na drućtvo sa sobom samom ogranićan. — Nemojte se se (sic!) dakle ćudit, ako ova moja poslanica neće tako zanimljiva biti, kako Vi ćekaste, i da neće toliko novih vēstih saderžati, ako Vi nadaste se; nu ipak hoću Vami sve priobćiti, što znam, da Vam serce razgali. Istina mnogo toga neima, što ne bi Vam do sada znano bilo, buduć da sve radosne glasove koje se Slavie tiću, u našoj lēpoj Danici ili u Novinah ilirskih štiete. Ali ako se zgodi, da Vam pisati nešto ću, što Vami već poznato, nemarim za to: pravi bo domorodac ugodne vēsti iz Slavie i višēputah dragovoljno ćuje. — Do sada nisam se spoznao s drugimi ovdēšnjimi domorodci, nego s Dr. Gajom, Demetrom i Babukićem. Gaj nezove se samo Ljudevit (Lautfelig) on jest ovo i ćinom. Njegovu uljudnost s kojom svakog i najsiromašnijeg ćovēka prima, od koje i ja sam svedok, svi jednom glasom hvale. — Nu nemislite da on ikakve gorostasne postaće jest: suprotivno on je samo malo većji od mene, pa ovo meni velike veselje ćini, buduć da meni dokazom jest, da nipošto samo Vi veliki ljudi, nego i mi mali velikimi Slavjani postati možemo.

— Ljubljani ovaj Slavjan onomadne bio u veliku metnut tugu: njegova bo Mati, koju on kao vėran sin iz svog serca ljubi, dana 23 Pros. 1839 prominula jest, kojom prilikom Gospodin Stoos lėpu je pėsmicu napisao, a Gaj tiskom izidao. Slavia mu gubitak ovaj mnogoverstno naknadila! Neznam jedali ste već ĉuli, da ovaj Ilirije ljubimac od našeg Cara dragocėni brillantovi persten dobio je, kao odměnu za njegove zasluge u preporođenju Ilirije. Znameniti ovaj dar (tako pišu mađarske novine Hirnök, ili bolje Chýrnjk) tim je važni, jerbo Nj. Veliĉanstvo osobujno njegove literarne zasluge procėniti moųe, buduć vešt u svih slavjanskih narėĉjih, osobito u ĉeškom, u kojem i pėsmicu jednu prilikom godoyne (Namensfest) svog prominuvšeg Otca Franje, napisao jest. Pėsmica ova u lėtošnjim Almanachu »Zora« izide, ako to Nj. Vel. dopusti«. Toliko pišu novine. Vaųni ali jest dar ovaj iz također iz ovog obzira, da baš lėtos dobio ga je, kada najmre u svaskom gotovo broju svoje Danice, na Mađarasiĉiu (?) nasertaše. — I ja sam već duųnik Dra Gaja, on bo meni obskerbio zabadavad ulaz u Ćitaonicu ilirsku. — Posėtanje ove ĉitaonice, jest mojom jedinom zabavom u Zagrebu. — Ali ja ni Źelim bolje zabave nego ova jest: jerbo moųeli za onog, kom serce samo za narod bije nešt ugodnijeg biti, nego doba, u koje se barem dušom u srėd svog slavnog naroda presaditi moųe. A osėcam, da se ovo događa, koliko god putah ĉitaonicu polazim, pa ovdi Novine iz ĉitave Slavie skupljene gledam i štijem. Ja bi Źelio, da ste ove moje radosti sudėlnikom: kada ovde moju najdraųu ideu barem stranom realisatu vidim, kad sve ĉversti razųirenog slavjanskog derveta skupljene gledam, kad vešt i o napredovanju uzajemnosti i sloge, literature i uljudnosti, obertnosti i izobraųenosti štijem, i srėćem ovu budućnost sebi predpostavljam, kojoj dragi moj narod nadati se mora. — Dopustite da Vam nekolik radosnih veštih koje ovde štio sam, priopćim. —

U Pragu dobio jest G. Stöger od samog Cara dopuścenje, da tamo ĉeške kazalište podigne, do/sada bo se u nėmaĉkom igralo. Kuća za ovu namėru već se zida. U Lavovu grof Skarbek, veliki polski domorodac zida svojom troškomo polske kazalište, koje neima sebi spodobnog ni u Beĉu ni u Pragu. Grof onaj priepo Europi putovao, da vidi sva glasovita kazališta, pa da polog najlėpiega polskoj Thalii u svojoj domovini cerkvu podigne. Ni Ugarska Slavia nespava; dali ĉim više Mađari na ukinutju Slavie rađe, tim dublje ona svoje Źulje u ovoj pokrajini pušća. Dokazom ovog biti moųe i to: da se prošaste godine na više mėstah slavjanska prikazivanja davala su; da na utemeljenje slavjanske uĉionice u Brėtislavi, u samoj Gemerskoj Varmeđi više 600 fl. u sr. se sabiralo, pa da slavjansko druųtvo mladiĉah u Levoĉu izdade svoje plodove pod imenom »Gitřenka«, t.j. Danica. U Brėtislavi se Slavjani također dobro vladaju, i oganj narodnosti posvud više se kod ondešnje mladeųi razųiruje. — Ima tam sada dva druųtva slavjanska: jedno serbsko, drugo ĉeško, kojeg ĉlanovi, zamenito svoja/skupljanja pohode. — Luųiĉki Slavjane, od kojih ste jednu poslanicu u Danici pr. god. štiste, opet pisali su u Brėtislavu. Najvaųnija vešt iz ove poslanice jest: da već i oni primiše ilirski iliti analogiĉki pravopis. — Eto novog napredka uzajemnosti! — Źelite još nešt o ovdėšnjem Źitju ĉuti, osobito pa o slavjansko-ilirskom duhu, kojeg središte ovdi se nahodi. Ja sam scėnio, da dojudu u Zagreb, samo ilirski govoriti, pa ostale jezike zaboraviti moram: nu stvar ova baš u protiyonom licu se meni javila, do sada bo komaj (?) ĉuo sam ilirski govoriti. U kuĉah građaninah i kod zanatliah još većjom stranom nėmaĉki jezik gospo-

duje. Nu viši stališi hvale dostojnu iznjemku čine: kod ovih je već Slavia pobedila, čemu dokaz jesu govori na skrajnom spravištu Zagrebačke Varmede kazani, pa Serenade one, od kojih ste vjest u novinah štili, i koja podpunoma istinita jest. K radosnim ukazanjem brojim još i ovo, da već više slavjanskih nadpisah ovde ima. Na primer: »Narodna ilirska kavana«; »Slavjanska knjigarnica« »Gostionice« i.t.d. U ovděšnjem prikazalištu sada se verlo često ilirski pęva. Baš jučer opet pęvala jedna glasovita nęmačka igratica (Actrice) ilirski, pęsmica ov atiskom izišla, i svom prilikom Vami nju priobćim. Onomadne pęvala ista Mad Friš Variatie na pęsmu »Nek se hrusti«. Znete da ovděšnjeg teatra upravitelj narodno ilirske prikazalište utemeljiti naumi: nadam se da ćemo skoro namęru njegovu izpunjenu vidęti: istom bo ćujem, da je već više ljudi našao, koji ilirski igrati će. — Ja sam očekivao, da VI polag Vašeg nakanjenja jeseni Zagreb pohoditi ćete: eto, jesen prošla, a Vas ovde nestade. — Nu ništa za to, dođite u prolętje i dovedite i brata mog Bogumira (Gottfrieda); dotle će možebiti ilirski teatar u žitje doći: pa ćemo svi trojica u sladkih ilirskih zvukovah usladati se. Ali Vi možda niste još brata moga posętili: pohitite k njomu, on bo je također Slavjan, pa Slavjani se rado vide. — Ćim se sada zabavljate? Ućite se marljivo češki? Nećete si kupit istom izišlu češku slovnicu, koju svi za izverstnu derže. Košta 2 fl u sr. primetjen njoj jest i mali slovník i praktička vęžbanja. Ako možda ili kakvu knjigu, ili stęnji verlo lępi kalendar od Gaja imati želite: pišite samo meni, ja Vam to obskerbim, moj bo je Gospodin i knjigotrgovac. Šta radi Vaš Kalendar? Imate već mlogo sastavakah? — Koliko god putah Danicu u ruke berem, moj prvi posao jest da Vaše ime tražim, nu do sada nisam ga našao. Što je tomu uzrok, da ljubazni glas lire Vaše mući? — Oprostite, da bez Vašeg dopušćenja »Tri cveta« u Danicu metnuo sam. — Nu bojam se da Vami mojom dugaćkom poslanicom dosaditi ću; sveršim nju dakle. — Nu prije još moram Vami k novomu letu čestitovat. Želja moja je kratka: utverđenje našeg prijateljstva i razcvętanje Slavie Vami kao novoroćni dar prinosim; jerbo znam da izpunjenje ovih stvari saderžuje izveršenje svih mojih i Vaših željah. Na skoro poslati ću Vam imena dobroćiniteljah ućionice slavjanske u Brętisla-vi, s tom moljbom, da meni njihove prostrane (ausführlich) nazve napišete, koje ja potle u Brętislavu poslati moram, buduć da tisknuti budu. — Nemojte se nad pogreškami moje poslanice ćuditi, videli ste gorika da ja neimam nikakvog uvęžbanja u ilirskom jeziku; nu ako meni prijateljsku službu dokazati ćete, pišite mi sve pogreške ovog mog dopisa, da unapredak izverstnie Vam pisati mogu. Drugastrana Richterowog slovnika nęmačko-ilirska najmre, koja istom izišla, nije bolja od perve. — Što sudite o »Ogledalu Iliriuma«? Ja scęnim, da je škoda lępog papira i tiska. Tretja strana ovog dęla, koju ja sadim (setzen), ovog męseca počimlje se tiskati. — Razgalite ćim prie mene Vašom još dužjom poslanicom, nego ova je. — S Bogom! Vaš

Dragutin vr.

Moj naslov jest: AnKarl Schulek

Ljubljeni Jure!

U Zagrebu d 25 Sečnja 1840.

Ako bi prijateljstvo samo na čestom dopisivanju sastajalo, dakle mi zaisto nebi mogli dulje sladko ovo ime priateljah nositi, tako je slab naš literarni savez. Na sreću veli Cicero: *amicitiae sunt immortales!* a mi hoćemo istinu ovih rečih našim životom pokazati. Jeli tako? — Uzajemnost može bit ište, da ja također takovo dugačko izpričanje Vam pišem kakvo Vi ste meni u Vašoj posljednjoj poslanici od 26. Rujna pisali, nu ja ću to ostavit. Tko moje okolovštine samo ole promotri, lahko će se uputit, da meni moguće nenj na toliko dužnosti dopisovatelja odgovoriti na koliko bi valjalo, i na koliko bi sam želio, da odgovorim. Međutim uvěřavam Vas, da premda pero moje davno već k Vama zaletělo nije, duh moj ipak često verlo često kod Vas biaše, i u sladkoj uspomeni od vesele prošastnosti, na nevoljnu nazočnost zaboraviše. — Nemojte dakle moje dugo mućanje kano dokaz moje nemarnosti smatrati: obećavam Vam, da kada meni sat spasenja udari, i ja gospodarom mojeg vrěmena postanem, sadašnjju nemarnost dvojstrukom pomnjivostju ću nadoknaditi.

Veoma mi je drago, da se Vi na Vašoj Kopanici srećna ćutite, jerbo bojah se, da će Vas ostavljenje Vašeg dragog Podcerkavja tugom napuniti. — Vašu pěsmu predadoh Doctoru Gaju nu nemojte se ćudit ako kasno u Danici bude izišla: učredništvo (?) bo ilirsko imade herpu pěsamah (zlamenje to da je narod naš, narod pěsnički); nu tim više mū manjka prosaičkih sastavakah, kano što ovo lahko možete sam vidět, jerbo veća strana prosaičkih sastavakah je ili iz drugih pobratimskih narěčjih prevedena, ili od učrednika sastavljena. — Nu Vi obećaste u Vašom dopisu još više pěsamah, ali ja dosada nisam ništa dobio, neznam jeli ste Vi na obećanje Vaše zaboravio, ili jeli pěsme na putu su se izgubile, što bi mi doista jako žao bilo. —

Želite brez dvojbe da Vam radosnih vėstih iz prostrane Slave priobćim; nu kako sam u prošastom dopisu tužio, i sada opet Danicu tužiti moram, da mene uvěk nadleti. Nastojati ću ipak, da Vam štogod priobćim, što Vama, na koliko se nadam, dosada poznato nije. Doctor Gaj povrati se iz svoga dugoterpnog literarnog putovanja po Slavii sa sverhom mēseca Listopada. — Na putu ovom sastane se s kraljem saksonskim i predade mu převod ilirski njegovog putovanja po Dalmaciji, česa radi kralj saksonski tako se razveseli, da uzeći iglu (Stecknadel) iz svojih persih Gaju nju pokloni, kano dokaz svojeg nagnutja k junačkom narodu ilirskom. — Od kada se Gaj povrati novi život unide u literaturu ilirsku. — Imатели već Jezgru pobožnosti od Sabolovića? Je to lěpo dělo i može se izvanjskim licom kojemugod najizverstniemu inostranskomu plodu na stranu položiti. Ovako i veliki stěnji Kalendar ilirski neima sebi spodobnog u našoj domovini. Čujem da se već i ilirski rečnik tiska, koji su viděli pervi moćah nemogu dosta dělo ovo hvaliti. Zakoni posljednjeg sabora su već također u horvatskom narěčju, nu s ilirskim pravopisom tiskane dapače isti jezik može se već kano prehod iz horvatskog na ilirsko smatrati. Je li Slavonci imaju zakone ove na svoj materinski jezik prevedene? Je li su primili Slavonski stališi organicki pravopis, kano to horvatski učiniše — Molih pred nekoliko mēsecih i g. Berlīća, da i on štogod k ilirskoj slozi doprinese, i spomenuti pravopis primi, nu odgovora dosada dobio nisam. — Lěpo napreduje i naše domorodno teatralno

društvo, i nije to preteranje, kada Danica piše, da predstavljena ilirska imaju više slušaocah nego predstavljena nēmačka. Međutim nadam se, da društvo ovo još bolja budućnost očekiva. Na uzkers ostavi naime dosadašnji upravitelj ovdašnjeg nēmačkog teatra, koji je u ovom poslu veliku vēstinu i revnost pokazao, upraviteljstvo, i na mēsto njegovo dojde drugi koi Nēmac, od kojega već sada mlogo dobrog se nečuje; u ovoj zgodi bi ilirsko društvo, brez dvojbe samo dobilo. U protivnom naćinu stoji stvar kod mađarskog teatra, jerbo novine pišu, da finance njegove sa sverhom posljednje godine u tako zlom stanju biše, da igraoci s polovinom svoje platje zadovoljni biti moradoše. Sada ćujem da Mađari, nezadovoljni sa dosadašnjim imenom Peštú (Pešt je reć bugarska i zlame nja naše peć — Ofen, koje ime zadobi od tamošnjih teplicah) prevodit ću ime ovo na »Honderú« tj. svanutje ili razvedrenje domovine. Može li još fanatismus dalje ići? — U Pragu utemelji se onomadne privatno društvo za izdavanje biblioteke Klassikah svih narodah i vėkovah u ćeskom prevodu. Veća strana rukopisah kano Aristoteles, Plinius, Homer, Horatius, Šiller, Virgilius, Xenophon, Plato itd je već k tisku gotovo. — Bude to zaisto slavno dēlo, i dokaz oćiti plemenitih uporah i tersenjak Slavjanskih. Jedan od mojih prijateljah piše u ćasopisu »Květy« da je našao u građanskoj pismohrani u Ternavi (Tirnavu) jednu povelju, koju Matias Korvin na magistrat ternavski u ćeskom jeziku pisao je. Dakle prie 400 godinah, jezik slavjanski bi stranom barem diplomatski. — To su zaista radosni glasovi. Međutim neprijatelji Slavajanah također nespavaju, dapaće gđęgod mogu, Slaviu utištaju; nu nadam se, da sva njihova tersenja badava su, dapaće da nam na toliko prudila budu, na koliko nas k dēlovanju podbadaju. Ovako od novog leta otvoren je u Zagrebu mađarski Casino, u kojem se svi mađarski ćasopisi derže, nu slavjanski nijedan. U ostalom je Casino sasma u mađarskom duhu sastavljen. Doćim u ilirskoj ćitaonici drugo neima ništa, osim knjigah i novinah, oni su se brižili i za tēlo svoje, te uredili billardi, Spielzimmer Speisezimmer, itd, i ćujem da ove poslednje sobe su dosta pune, nu ćitaonica sama, mǎlo ne ćisto izprazna. Spodobna dēla nemogu zaisto Slavjane u njihovom plemenitom tersenju obustaviti, dapaće ućverstiti i merzost suprot mađarskomu duhu povekšati. — Naša sloga je od Boga! — Osim toga mogu Vas uvěřit, da veća strana ćlanovah od spomenutog Casina niti mađarski ne zna, i samo iz svoj ljubnih naměřah, majku Iliriu odbacivši tudjinom se je prikopćala. I jeli mogu ovakvi ljudi naćiniti da sunce više nesija? —

Ćitali ste već Đulabie? — AKo niste, priskerbite si ćim prie ovaj najlępi plod novo-ilirskog pēsnićtva. Mogu Vas usvędoćiti, da ja osim Slavi dcere, još ništa spodobnog nisam u našoj slovesnosti vidio, tak ćisti slavjanski duh u svih ovih pēsmicah diše. Poznat da se je pēsnik slavjanskim narodnim pēsnićtvom zanašao. Nu šta Vi radite? Hoćeteli na skorom mladjanu ilirsku Vilu nękakvim vėncom uresiti? Što radi g. Topalović, koi sada podpunoma od neko doba mući? Hoćeli na skorom mućanje svoje ikakvim lępim plodom opravdat? Neznam, što je tomu uzrok, nu istina je, da od nękojeg vremena Slavonci sasma šute, kano da za njih neima više mēsta u ilirskom kolu, ili da nevide pogibelji, i nuđu njihove nazoćnosti, ili — Bog ćuvao! da su se s našimi protivniki skopćali. — Budi, kako mu drago, Vi neterpite, da svēt od Vas ovako misli, pokazite mu dēlom protivno. — Kakvi duh vlada oko Vama? Jeli verli Slavjan Vaš gospodin župnik; Ako je, izrućite mu i od mene moje poštovanje. Imate u Vašoj okolici

někojih vrědnh Slavie sinovah? — Vaš g. biskup jeli spodoban momu rodaku Hauliku? — Čuje se, da banom postane sadašnji cořmandirajući u Horvatskoj grof Lavall Nugent, nu *izvěstnog* se još ništa neznade. —

To je, što Vam za sada poradi skupnosti vremena priobćiti mogu; naměravao sam da ću malo obilnie pisat, i ovako moje dugo mućanje dugaćkim pismom opravdat, nu to meni moguće nebi; za to uzmite dragovoljno barem ovih něko-liko řećih, koje pisah, samo da sercu momu u razgovoru prijateljskom malo utěšenje pribavim. Nemojte dakle Vi, koi u srěćnih okolnostih živate nego ja, dopise moje, niti brojiti, niti měriti, nu uslědujte u ovom obziru samo glasa od Vašeg serca. — Jeli ste već bili u Brodu Što čujete od pravde mog brata Mihaila? Kakvu sverhu njoj proricate? Žena mog brata već tretjiput javila, da ona nikada više k njemu se nebude povratila, i želi separationem a thoro et mensa cum tertialitate. Brat moj suproti želi, ili da se žena povrati, ili da se ov ženitbeni savez sasma uništi, na razdělenje a thoro et mensa nikada neprizvoli. — Bog znade, kakvu sverhu ovo drama dobije. — Živite srěćan i ljubite Vašeg

iskrenōg
Dragutina Šuleka vr.

Ljubezni Jure!

u Zagrebu dana 1. Lipnja 1840.

Imadesmo poslědnjeg mesopusta; da ga svetkovati možemo, dopušteno nam je bilo posla ostaviti. Svi dakle se spremili, da na obćenitoj radosti ćast uzmu, svi letiše na plesena koje nje iz svakog kuta zvećea musika pozivala je; svi nastojaše, da vrěme ono u veselju probave, buduć da je post preda vrati stao. Ja jedin sam turoban u mojoj sobi sědio, ja jedin obćenitoga veselja deonikom nisam bio, na mene jedinoga srěća zaboravila je. Ali lépe prevare! Baš kada sam najviše bėdni moj udes tužio i serce moje bolom oboreno klonuti počelo, pred- aše meni Vaš dragocěni dopis: i ja zaboravih na mesopust, na plesove i na moju žalosnu sudbinu. Kano cvětje od vatre žarkoga sunca uvenulo, večernom rosom pošćropljeno novi život dobije: tako i serce moje premlogom tugom zamutjeno, Vašim dopisom se je krěpilo, pa zaletivši na njedra prijateljska dovoljnu plaću za mesopustne radosti je našlo. Ali čujem Vas govorećeg: »ove řeći jesu samo laskanje, drugaćije biste davno meni bili odgovorili.« — Istina je, da ja Vam kasno odgovaram nu mislim, da VI prijateljstvo ne měrite vrěmenom, ili brojom dopisah. Kollár verlo lépo veli: »Láska čistá, nezna a ni ćasu ani mjsta.« (Ljubav čista nepoznade (nebere obzir) ni vrěmena, ni města.« Nemojte dakle ni Vi moje prijateljstvo polag vrěmena u koje Vam odogovaram měriti: tim manje, buduć da zakašjenje ovo neima izvora niti u nemarljivosti niti u hladnosti. — Najviše je mene skudost vremena, na koju sam već u mom pervašnjem dopisu tužio přěčila, da dužnost ovu izpuniti nisam mogo. — Nadalje ho- tio sam Vas nekakvom radostnom věstju razyeseliti, znadući da Vi u Vašoj sa- motnosti, od Slavie i od ostalog světa kano odkinut ste: ali ovdě se meni opet naša Danica uvek u put stavi i moju radost mi razore. — Ovako naměrio sam Vam ovdašnje poklade popisati: ali kada sam se već k poslu spremio, dojde mi Danica u ruke, pa evo! mesopust je tamo već popisan. — Poslě odlučio sam Vam od našeg Jana Štástného z Kutné hory pisati, već sam napervo stavljao- /duhu momu ovu radost, koja serce Vaše pri ćitanju ove važne věsti obuzme:

ali prevare! i ovde me Danica nadleti. — Na ovaj način meni ništa skoro neostade za objaviti Vam: svagdašnjimi bo vesti dodijati Vam neću. — Nu premda neimam važnih glasovah, — ali pisati Vam moram, k ovomu me moja unutarnja potreba (Bedürfniss) moga serca podbadja, da se potle tolik vremena s vernim prijateljom opet malo razgovorim.

U našoj Slavii sve napreduje, sve se onoj veličanstvenoj sverhi koju nam duh vremena nalaže pomalu ali postojano sblizava; merzost i nazlob svuda se pomanjša, ljubav a uzajemnost uvek povekšava, slava a dika naroda neprestano mloži. I premda neprijatelji neprestance nasertaju na nas, i seme nesloge na narodnom polju/usijati nastoje: nu svi njihovi navali od junačkih persih slavjanskih, kano valovi morski od moćnih klisurah brez da sverhe dostignu, odbiju se. — Uzajemnosti lepi dokaz dade novi časopis u Poznanju (Posen) važnega saderžaja i sasma u slavjanskom duhu učredjen (uređen?), ime mu »Tygodnik literacki« i ovdašnja čitaonica derži ga. — »Zora« almanah je već izišo u Budimu i urešen je pšmicom našega Ferdinanda, od kojeg Vam u prošastoj poslanici jesam pisao. — Sastavak od Kuttenerga, koi se nahodi u českom dnevniku »Wlastimil« (Prijatelj domovine), mnogo je buke i veliko ganutje u literarnom svetu probudio: već u više nego 12 časopisah prevod ovog sastavka se nahodi, i mnjenje da Kuttener bio je Slavjan sa svakim danom više vjerojatnosti dobije. — Da pako ljubav k narodu ne samo kod učenih živi, dapače i kod puka nikati počima, od toga najbolje dokaze dadu mloge ove čitaonice i nedeljne učionice, osobito u českih varošicah i selah verlo često podignute. Ovo je doista najsegurnie sredstvo, da narod naš već jedanput iz tmine iztergnemo. — Žao samo, da u Ilirii spodobnih čitaonicah neima. Nebiste Vi Prijatelju u ovom obziru lepi izgled mogo dati? — Nu radosne ove glasove muti jedna vest i puni mi serce tugom i ljutostju. Prie nekoliko mesecih izdade Kopitar delo novo pod naslovom: »Hesychii Chronographus«. Delo samo je filologickog saderžaja, ali ima ono jedan primetak brez ikakvog saveza s ostalim delom, u kojem Kopitar sve najveće sadašnje Slavjane brez sramotno psuje i gerdi, naimre: Šafaryka, Kollara, Macieiovskoga navlastito pako Gaja. Od ovoga pisao osobito po glavje koje počima: O/mi Gaj! qui Te malus abstulit error! Nadalje pako brez susteznutja zove ga: »nebulonem, arrogantem, vanum, etc. etc. Na sverhi pako imenuje Draškovića Faunus. — Uzrok ove merzosti Kopitarove nije ništa drugo, nego ono, radi česa Gaja čeli ostali svet do neba uzvišuje, to naimre: da Gaj novi pravopis i narčje dubrovničko u Hormatskoj uvesti nastoji. Kopitar zove njegovu organicku ortografiju »organicum stercus«, — — Ako ste čitali Kopitarov Glagolitu Clozianus a Vi biste prisegali da on nije od Hesychia spisatelj, tako je u obih delah duh različan, tako Kopitar mnjenje svoje u ovom kratkom vremenu promenio. — Lahko možete misliti kakvom tugom i bolom morao je ovaj herdjavi pasquill našeg ljubeznog Gaja napuniti, koi taku nezasluženu plaću za svoje duhovne i novčane žertve koje domovini prinio je, zadobi; u protivnom načinu pako neprijatelji njegovi s uzhitjenjem i radostju delo ovo čitaju, i svakomu nazvestuju, kako je Gaj od Kopitara ponizen i pokoren. — Istog Gaja neima već oddva meseca danah u Zagrebu: jedni kažu da je u Beču i da iska povek šanje svog privilegiuma, i more biti i zadovoljenje za krivnju koju mu Kopitar je načinio; drugi govore da je u Požunu i Pragu, tretji da u Rusii putuje — istinitoga ništa Vam kazati nemogu; na sverhi Lipnja se povrati. — Znam

da želite iz našeg Zagreba nešto zanimljivo čuti, osobito pako tersenja i preduzetja ovdješnjih domorodcah ter njihov uspjeh spoznati, ja dakle, na koliko meni moguće je, hitim Vašu želju izpuniti. — Osobitne uspomene zaslužuje u ovom obziru G. Jure Haulik, koi budući glava cerkve, hoće postati i glava naroda. Poznati Vam je znamenit njegov poklon, kojega je na buduće narodno igralište načinio: nu on ne samo novac dapače i vlastitim čini narodnost slavjansku brani i razširuje, od česa sljedeći događaj zadovoljni je dokaz. Štoosov »poziv u kolo ilirsko« koi s tolikim uzhitjenjem od mladog i starog primit, i u mađarskom dnevniku »Hirnök« i prenesen je bio, kano također i ostale vesti o napredovanju slavo-ilirske narodnosti, mlogo su halabuke kod ugarskog sabora uzrokovale, i povod dale, da nekakvi grof Erdödy javno u sednici velikašah Ilirie je ružio, dokazujući da onaj poziv je revolucionarni proglas, da Iliri namjeravaju svoj savez z Ugarskom prekinuti (i Bog znade što mu je još njegov mađaromanom upaleni mozak diktoval): rečju on vidi u Ilirii samo pobunu i izdajstvo. Potle ovog ustade naš Haulik, i tako je temeljito ovo zločesto potvorenje oprovergo, tako lepom govorom ilirsku narodnost i poštenje branio, da (ovako kažu, koji su isti govor čitali) nebi ni Gaj to bolje učiniti mogao. — Junačko vladanje Haulika meni je tim draže, budući da je moj zemljak, Vami pak tim milie biti mora, buduć da je Jure. —

Od ilirskog društva za podignutje narodnog kazališta, nakon toliko vremena Vam već nešto istinitoga sobćiti mogu: namjerava naimre buduće nedelje (tjedna) 10. Lipnja u život stupiti i pervim prikazanjem »Juran i Sofia« svoj terk (Laufbahn) započeti. Bog mu dao sreću! Činilo se, da članovi ovog društva vreme do sadu u snu proveli su; ali i to je bilo samo po vidu: oni nisu se hoteli prenaglići kano Mađari, zato radili su pomalu ali postojano i razložno to jest slavjansko. — Jošte jednu vest ali pod pečetju *dubokog mučenja* Vam priobćiti moram, koja doista u sercu Vašem iskrenu radost probudi: naimre duh slavjansko ilirski, koi u ovdašnjem semeništu caruje, i sladku nadu za razširenje ilirske narodnosti obećava. Premda su ovim mladićem prošaste godine strogo svako društvo zabranili, oni ipak nedadoše se ovom zapovedju uplašiti, već uz perkos svim zaprekam junački u početoj cesti stupaju, marljivo se u materinskom narječju uvježbavajući, i ostala narječja učeći. Od sada svaki dok svojtheologie bēg doverši, bude znao barem temelj svih slavjanskih narječjih. Zaista hvale vrēdno nastojanje! — Ja sada svaki praznik i nedelju u naručaju ovih verlih mladićah na moje veliko veselje sprovodim, i uvēk se više od njihovog plemenitog ćutjenja, bratinske ljubavi prama svim rodakom brez razlike, i rečju od njihovog sveslavjanskog duha usvedočim. — Nije li Vam poznato, imade li u Diakovu također među tamošnjimi Klerikusi spodobnih Slavjanah? — Nu ponavljam, da glas ovaj duboko u njedrih ukopate. — Smert ilirskog Bana došla je Vam već na znanje: događaj ovaj je za Ilire jako važni: jerbo po mojem mnēnju od budućeg naslednika visi ovo: hoćeli Iliria sverhe sve dostići ili propasti, ili barem o stolēlje natrag stupiti. — Imati ćemo na skoro sabor ilirski, u kojem među ostalim govoriti se bude i od Evangelikah. S napetim duhom čekam ga!

Literatura ilirska pomalu napređuje: najnovija ukazanja su: Obraze slavnihi osobah naroda ilirskoga od Kukuljevića, dragocēno dēlo, saderžujući obrazi Skanderbega, Kraljevića, Vrančića, Draškovića itd. — Od »Istinah Vēre« izišla je baš sada strana tretja. — Burčanovu česku slovniciu mogu Vam ako želite po-

slati, Vam netrēba kmeni novac slati, samo je bratu momu u Brodu predajte, kano i sva druga koja meni morebiti budete poslao. Dakle ilirskog Jurenduna g. 1841 još nedobijemo! — Ja sam govorio o stvari ovoj s Gajom, nu njemu sada nije moguće Vašu želju izpuniti, i svojim ga troskom izdati, buduć da sada namērava svoju tiskarnu ćirilsko-serbskimi slovi razmložiti, što je s velikim troškom skopćano. — Sada još s jednom moljbom k Vami se vraćam. Napišite mi naimre, molim, prostrane ilirske naslove (ausfürliche Titulaturen) priloženih dobročiniteljah, i šaljite čim berže amo. — Radi ovoga budete morali u Brod ići, ali brat moj i tako se već tuži, da ga niste do/sada posětili. Nu što vidim! niti Vi niti Vaš gospodin Župnik niti moja Svast jest u broju ovih dobročiniteljah, ovo je doista samo pogrēška, koju Vi napraviti nećete zaboraviti. Imam skupe-nih 26 fl u sr. želio bi da upravo 30 fl bude, pomažite mi dakle; u Zagrebu bo nemogu ništa dobit, buduć da su ovde već prie na istu sverhu prineske skupili. — Ja sam još u vrēme moga prebivanja u Brodu posudio g. Topaloviću Kollárovo dēlo »Slawa bohyně« on pako meni do sada nije knjigu ovu povratio: ne-biste Vi bili tako dobar, i meni nju natrag pribavili; jerbo među Zagrebom i Nuštarom neima nikakve comunicacie. — Kroz brata mog jesam Vam slao nē-koje malenkosti, uzmite nje kano dokaz serdčanoga prijateljstva. — Čim se za-našate (beschäftigen?) sada? Skoro li opet nēšto u Danicu budete slao? — Još-te jedanput Vas molim, da meni ove titulature čim prie na pošti šaljete, buduć da stvar ova iska naglost, i pišite meni nečekajuć uvěk na moj odgovor. Ja kada budem imao vremena hoću Vam takoder pisati brez obzira jeli ste Vi meni na jedan dopis odgovorio ili nipošto. — Sada s Bogom! budite zdrav i Slav to želi Vaš

Dragutin vr.
Šulek

SOMMARIO

L'Archivio diocesano di Djakovo è in possesso di alcune lettere inviate dagli amici al celebre poeta illirico Juraj Tordinac, l'autore della canzone marziale »Moja Domovina«, il segretario e il fondatore della »Narodna čitaonica u Osi-jeku« (1843—1848), più tardi il segretario del vescovo Josip Juraj Strossmayer e il canonico del capitolo di Djakovo. Vi pubblichiamo tre lettere del redattore di »Danica« e »Narodne novine« Bogoslav Dragutin Šulek, che sono interes-santi per il fatto che riflettono la situazione nel cerchio illirico di Zagabria, des-crivono le prime impressioni di Šulek dopo la sua venuta a Zagabria e fanno ri-saltare l'attività del rinascimento degli alunni del Seminario diocesano maggio-re di Zagabria, dei quali Šulek, rimasto senza amici, visitava ogni settimana. Durante il divieto di ogni attività del genere, questi alunni, nonostante il peri-colo dell'incarceramento, si sono appassionati al far collezione di patrimonio etnografico, e essi stessi hanno coltivato l'opera letteraria. La pubblicazione di queste lettere rende lode agli alunni-pionieri dello »Zbor duhovne mladeži Za-grebačke«, dalla penna di un contemporaneo di loro, che era né della stessa nazione né della stessa fede — Šulek era Slovacco-levangelico — ma che era degli stessi sentimenti illuministici.